

© Miguel Lorenzo

© Miguel Lorenzo

Paolo da San Leocadio i els inicis del Renaixement a Espanya
 Ximo Company
 CEIC Alfons El Vell.
 Gandia, 2006. 675 pàgines.

EL CONCERT DELS ÀNGELS DEL MESTRE SAN LEOCADIO

La recent troballa de les pintures murals de Paolo da San Leocadio en la volta de la capella major de la Catedral de València —lo cap de la Seu», diu Sanchis Sivera— ha reobert un antic i apassionant debat. És cert que parlar de «troballa» o de «descobriment» és una mica erroni, ja que sempre s'ha sabut, o almenys suposat, que hi eren, i que la nova volta barroca les havia ocultat. El que ha enlluernat els historiadors de l'art ha estat descobrir l'estat de conservació prou bo d'aquells àngels renaixentistes, d'una tibant joventut, d'uns impecuosos trets botticellians o leonardescs, i que d'una manera directa ens enllaça amb el millor Renaixement italià. El concert dels àngels

del mestre Paolo és veritablement bell, i junt amb els olis dels Hernando presidint l'altar major proporciona a aquell espai una inesperada profunditat, una gloriosa exaltació pictòrica. Per tant, els valencians estem de bona nova amb aquest «descobriment»: la repriminació dels frescs ha dotat la seu valenciana d'un nou i important motiu per a ser visitada. No obstant això, s'imposa la inevitable pregunta: com és possible que una obra com aquella fóra ocultada durant tants segles?

Amb l'impel·lent propòsit de contestar aquesta pregunta, Ximo Company ha escrit *Paolo da San Leocadio i els inicis del Renaixement a Espanya*. Tanmateix, no estem al davant d'un text convencional, d'una senzilla obra erudita, de caire acadèmic i dirigida als companys i col·legues del gremi. Ximo Company, potser seguint els passos d'Ernst Gombrich o de Roberto Longhi —als quals cita ací i allà—, ha escrit un entretingut, valuós i molt especial assaig sobre el perquè de tot plegat. D'aquesta manera, al davant de la nostra estupefacció de lectors, Company es remunta als inicis de la pintura valenciana, en un text veritablement apassionant. I, per dir-ho així, empra la justificada excusa de San Leocadio i la seua incomprendible ocultació per donar sortida a una profunda i entenimentada erudició pictòrica i realitzar un estudi de la pintura valenciana i catalana d'inicis del Renaixement.

Era necessari remuntar-se tant? Potser no. Però tant se val. Haig de convindre que he gaudit molt més amb aquesta primera part (que ocupa 146 pàgines), que amb les dedicades pròpiament al mestre Paolo (les 150 posteriors, que es clouen amb un llarg apèndix documental). Perquè Ximo Company no es perd en logomà-

quies especulatives, en filigranes retòriques, i el seu estil és àgil, acurat, directe, personal, molt allunyat de la prosòdia una mica infame i pedantesca que caracteritza sovint aquesta mena d'escrits. De seguida es veu que s'hi troba còmode, i que hi posa tot el seu tremp a entusiasmar-nos, a guiar-nos, a obrir-nos nous horitzons. Quin goig llegir sobre Jacomart, Jaume Huguet, Bermejo, Pedro Berruguete, Juan de Flandes, els Osona, els Hernando, els Macip!... A mesura que avancem en la lectura, les suggerències ens col·lapsen, i no donem abast de totes les coses noves que cal visitar amb urgència, abans que es refrede el caliu de la lectura, com ara el retaule de Pedro Fernández de la catedral de Girona, o el *Martiri de Sant Cugat* d'Ayne Bru, que es conserva al MNAC.

I, tanmateix, el que manté la tensió del text no sols és l'elenc de pintors poc coneguts i molt interessants, sinó la pugna constant per la imposició d'un corrent estilístic en la pintura valenciana. Ximo Company explica que la major part dels pintors valencians i catalans (Jacomart, Huguet, Reixach...) conreaven un estil amb una forta empremta flamenca, i que l'entrada renovadora des d'Itàlia va ensopegar reiteradament amb una actitud bel·ligerant i esquiva. Això podria explicar per què l'estil renaixentista del mestre Paolo, o dels Hernando (que s'havien format en el taller de Leonardo da Vinci), no va triomfar a les nostres terres. El gust valencià imperant aleshores buscava unes formes més inexpressives, uns rostres més angulosos, unes mirades més ertes, unes actituds més gòtiques. Res de la carn rubicunda i botticelliana de Leocadio, ni dels gestos leonardescs, impúdics i dubtosos. Fins i tot Ximo Company explica que alguns pintors distorsionaven expressament la perspectiva per tal de semblar més antics, més primitius, i així més pròxims a les velles taules flamenques i a les icones bizantines.

Per això, quan observem els àngels de Paolo da San Leocadio en la volta de la capella major de la catedral de València, hem d'entendre que sintetitzen la pugna entre dues concepcions d'entendre el món. Leocadio es va haver d'enfrontar al gust general valencià, que era dominantment flamenc, i al fet afegit que com més flamenc era un art, més tradicional i més devot es considerava. A València, pròspera i oberta al Mediterrani, es va entaular en aquest sentit una singular confrontació entre dos gustos artístics. No obstant això, el Renaixement italià mai no va acabar de quallar del tot, tan forta fou la petjada flamenca. I Paolo da San Leocadio va perdre definitivament la batalla quan una nova volta barroca va ocultar la seua magna obra durant més de tres-cents anys. Ara, el seu «descobriment» el torna a traure a l'arena de la immortalitat per a gaudi i satisfacció de tots.

MARTÍ DOMÍNGUEZ
 Director de MÈTODE

Entre les signatures del llibre que Carmen Pérez va deixar durant la restauració de la volta trobem una bella interpretació dels àngels de Paolo da San Leocadio que va realitzar el pintor Antonio Alegre Cremades (Alginet, 1939-2006). Presentem a les pàgines de MÈTODE aquesta obra inèdita del malaguanyat pintor en homenatge i record.

«Àngels que amb la seua bellesa, humanitat i harmonia actualitzen el valor de la creativitat, del sentiment i de l'emoció»

Antonio Alegre Cremades, 2006

